

Az igazságos Mátyás

Hatalma megszilárdítása érdekében a közigazgatást és az igazságszolgáltatást is megreformálta

Ha az ország érdekei és a királyság megszilárdítása úgy kívánta, Mátyás király nem riadt vissza a legátfogóbb reformoktól sem. Az évszázadokig kivételezett bárókkal szemben a középnemeseket és az egyszerű emberek soraiból kikerülő, értelmes és tanult alattvalókat emelte be a kormányzás műhelyeibe.

(folytatás lapunk 28. számából)

Családjának és az őt trónra segítő csoportnak Hunyadi Mátyás hamar tudomására hozta, hogy nem tűr gyámkodást maga felett. A fiatal uralkodó erélyes kézzel látott hozzá a hatalmát korlátozó akadályok felszámolásához. Aki nem elvárásai szerint cselekedett, attól hamarosan megszabadult. Az ifjú Mátyás király mellett két ember állt: nagybátyja, Szilágyi Mihály kormányzó és nevelője, Vitéz János, a bárói pártpolitika esküdt ellenége és a centralizáció híve.

A várfogságra ítélt Szilágyi Mihály

Királyvá választásának feltételei kikötötték a Garai-párt tagjainak bántatlanságát és az egyetlen jelentős királyi jövedelem, a rendkívüli hadiadó örökös eltörlesztését. Mátyás viszont nem nyugodott bele, hogy a bárók rabja legyen. Vitéz János segítségével eltávolította a bárói liga fő egyéniségeit: Garai Lászlót leváltotta nádori, Újlaki Miklóst pedig erdélyi vajdai méltóságából. A pesti országgyűlésen 1458 augusztusában Mátyás lemondatta a kormányzóságról nagybátyját, Szilágyi Mihályt is. Nagybátyja azonban nem akart megválni befolyásos tisztségétől. Mátyást hálátlansággal vádolta, s híveivel együtt az elégedetlenkedő főurakhoz csatlakozott, akik a német-római császárt, III. Frigyeszt javasolták ellenkirálynak.

1459. február 17-én a Nemetújváron ülésező Garai-Újlaki liga Magyarország trónját III. Frigyes császárnak ajánlotta fel, aki a meghívást március 4-én el is fogadta. Az összeesküvés miatt Mátyás elfogatta nagybátyját, Szilágyi Mihályt és Világos várába záratta. III. Frigyes császár serege a magyar trón megszerzése érdekében megtámadta a Magyar Királyságot, és 1459. április 7-én Körmendnél legyőzte Mátyás vezérének, Szentmártoni Nagy Simonnak a hadát. Őt nap múlva, április 12-én Nagy Simonnak mégis sikerült legyőznie III. Frigyes császár seregét. A vereség után Garai László és Újlaki Miklós kénytelen volt elhagyni a császár környezetét.

Erélyes fellépésével az ifjú király megértette az ellene áskálódó főurakkal, hogy rájuk is a Szilágyi Mihályéhoz hasonló sors várhat, másrészt bizonyosságát adta pártatlanságának, amellyel

még saját nagybátyját sem kímélte, ha az ország érdekei kerültek előtérbe.

Mátyás később kibékült Szilágyi Mihállyal, akit a Délvidék kapitányának nevezett ki. Nagybátyja a törökök elleni védelmi harcokban oszmán fogságba került, és 1460. november 8-án Konstantinápolyban kivégezték.

A köznemesség támogatása

A Mátyás király elleni szövetség III. Frigyes veresége után felbomlott. A liga vezetője, Garai László meghalt. A szövetség többi tagjait Hunyadi Mátyás méltóságok adományozásával osztotta meg. Az őt nem szívlelő és ezt nem is titkoló főurak közül egyesekeket megtört, másokat haddal fenytett meg. Híveinek birtokokat adományozott, főleg olyanokat, amelyeket korábban vett el ellenfeleitől. Mátyás hozzáállhatott az erős királyi hatalom kiépítéséhez. Ehhez adott volt társadalmi támogatottsága, mert számíthatott a köznemességre. A bárókkal szemben a birtokvisszaszerzés nem vezetett ugyan eredményre, ám hatások fegyvernek bizonyult a méltóságok váltása, amelyben egyre nagyobb arányban képviselték magukat a kis- és középbirtokosok.

Megfékezte a Felvidéken garázdálkodó cseh lovagokat, és sorra visszafoglalta az általuk régóta bitorolt várakat. 1462-ben, Giskra négyévi harc után behódolt Mátyásnak.

Megerősített igazságszolgáltatás

Mátyás sokat foglalkozott királyságának belső ügyeivel. Példamutató rendet, teljes közbiztonságot és pártatlan igazságszolgáltatást akart teremteni. Megszilárdította a királyi hatalmat, s minden fontosabb intézkedést az országgyűlésen szavaztatt meg, melyeket elég gyakran hívott össze. Szigorúan megkövetelte, hogy mindenki tartsa be az ország törvényeit, valamint a király törvényes rendelkezéseit. Ebben a tekintetben nem ismert engedékenységet, megalkuvást vagy kíméletet. Nem zárkózott el az egyszerű emberek elől, akiknek sérelmeit igyekezett megoldani, s a bűnösöket szigorúan megbüntette. Mindez növelte Mátyás király népszerűségét, aki a szegény nép bajait orvosolta. A jobbágyaikkal erőszakoskodó nagyurak visszaéléseit kivizs-

Mátyás király arcképe egy Corvina miniatúráján

gáltatta. Az igazságosság alapelveit Mátyás a magyar történelemben addig merőben szokatlan módon érvényesítette. Kedvelt hívét, Báthory Miklós püspököt is azzal fenyegette meg, hogy a Dunába dobattja, ha jobbágyait kínozza. Kortársaiban olyan nagy volt a király bölcsességébe vetett bizalom és igazságérzetében való hit, hogy amikor elhunyt, nem a királyi hatalom káprázatos fényének elmúlását siratták, hanem az igazságot. „Meghalt Mátyás, oda az igazság” – a napjainkban is fennmaradt közmondás igazi jellemzője és kifejezője volt Hunyadi Mátyás egyéniségének.

Megreformált kormányzás

A hódításokkal párhuzamosan építette ki Mátyás az általa elfoglalt országok központosított igazgatását. A területi terjeszkedés anyagi eredményei is hamarosan

kámban hívta össze az országgyűlést, rendeleti úton kormányzott. A királyi tanácsban egyre kevesebb ügyet bízott a tisztviselő bárókra, s titkáiraival referáltatta azokat. Közvetlen munkatársait – a kancelláriai és a pénzügyigazgatási tisztviselőket – már nem nemesi, hanem előszeretettel polgári és paraszti származású értelmiségiek közül válogatta. Mellettük a magyar közélet befolyásolásától független külföldieket is alkalmazott.

Mátyás király anélkül, hogy új hivatalokat és központi kormányzatokat alapított volna, egyszerű belső rendszabályokkal oly módon szervezte át a központi igazgatást, hogy abban a rendi fejlődés garanciájaként szereplő királyi tanács háttérbe szorult, s a királytól személyesen függő alacsony származású, de humanista műveltségű egyének hatáskörébe került. Reformjai zökkenőmente-

Humanista tisztviselők

Mátyás király tisztviselői számára gondolkodásbeli egységet a közös humanista műveltség adta. A tisztviselők a humanista kultúrának abban a késői szakaszában nőttek fel, jórészt itáliai iskolákban, amely már nem képviselte megalkuvás nélkül a polgárság antifeudális törekvéseit, hanem a feudális államhatalom gyámkodása alá igyekezett helyezni a polgári érdekeket. Így a központosítás és az abszolutizmus számára kovácsolt szellemi fegyvert. Mátyás és humanista környezetete a centralizáció legmagasabb fokát, az abszolutizmust tűzte ki célul. Az abszolutizmus Magyarországon inkább igény volt, mint valóság. Mátyás királynak sikerült megvalósítania Vitéz János elképzeléseit, a központi hatalom és a nemesiség szövetségét a bárók visszaszorítására. Rá kellett azonban ébrednie, hogy a magyarországi viszonyok között ezzel légtérbe emelte uralmát, mert a hazai polgárság nem volt elég erős, a meghódított morva, sziléziai és osztrák polgárság pedig még nem kapcsolódott hozzá annyira, hogy arra támaszkodva semmibe vehesse a magyar feudális uralkodó osztály rendi követeléseit.

(folytatjuk)

DR. GARDA DEZSŐ

Mátyás a legnagyobb óvatossággal szorította vissza a főúri tanácsosokat. A valóságban ő kormányzott, s akarata mindig jelen volt a belső ügyekben.

megmutatkoztak: a Magyarországra nehezedő adóteher csökkent, a belpolitikai nyugtalanság elült, és lehetővé vált a központosító politika további nagy lépése: megkísérelni a királyi hatalmat nem csupán a bárók, hanem a rendi erők ellenőrzése alól is kivonni. 1471 után Mátyás király már rit-

sen valósultak meg anélkül, hogy a rendek felé bármi is kiszivárgott volna. Mátyás a legnagyobb óvatossággal szorította vissza a főúri tanácsosokat. A valóságban ő kormányzott, s akarata mindig jelen volt a belső ügyekben, amelyeket egyáltalán nem hanyagolt el külső céljai érvényesítéséért.